

Fecr Yayınları: 491

HİMMETİYYE'NİN ÂDÂB VE ERKÂNI
Âdâb-ı Hurde-i Tarikat ve Manzûm Tarikatnâme

Bolulu Himmet Efendi

Neşir, Tercüme ve İnceleme
Emrah BAŞ

Editör
Mesut YİĞİT

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Aralık 2021

ISBN: 978-625-8005-35-6

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

HİMMETİYYE'NİN ÂDÂB VE ERKÂNI

Âdâb-ı Hurde-i Tarikat ve Manzûm Tarikatnâme

Bolulu Himmet Efendi
(ö. 1095/1684)

Neşir, Tercüme ve İnceleme
Emrah BAŞ

Ankara 2021

Emrah BAŞ

1995 yılında Doğubeyazıt'ta doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Doğubeyazıt'ta okudu. 2017 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tasavvuf Anabilim Dalında başladığı yüksek lisans eğitimini 2020 yılında hazırladığı “Tekke Etrafında Teşekkül Eden Tarikat Âdâbı: Himmet Efendi'nin Âdâb-ı Hurde-i Tarikat ve Manzûm Tarikat-nâmesi Örneği” adlı çalışmasıyla tamamladı. 2020 yılında Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Hâlihazırda Marmara Üniversitesinde doktora eğitimine devam etmektedir. Arapça ve Farsça bilmekte olup alanıyla ilgili kitap, çeviri, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

Bu çalışmayı hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli anne ve babama ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	10
TABLOLAR LİSTESİ	11
ÖN SÖZ	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM *ÂDÂB-İ HURDE-İ TARİKAT:* İNCELEME-TENKİTLİ METİN

1. Eserin Telif Sebebi	19
2. Eserin İsmi	20
3. Eserin İçeriği	21
4. Eserin Üslubu	27
5. Tenkitli Metinde Kullanılan Nüshalar	28
5.1. «İZ»: Süleymaniye Kütüphanesi, No. 0318	29
5.2. «SK»: Süleymaniye Kütüphanesi, No. 2863	29
5.3. «İÜ»: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No. 6383	30
6. Tenkitli Metinde Takip Edilen İlkeler	30
7. Nüshalardan Örnekler	32
8. Tenkitli Metin	38
Âdâb-ı Hurde-i Tarikat	38
[Mukaddime]	38
[Sünbül Sinân'ın <i>Âdâb-ı Hurde-i Tarikat</i> '1]	42
[İntisâb Beyânındadır]	47
Ülfet Beyânındadır	49
İhtirâzât Beyânındadır	50
[Mürîdin Şeyhe İtikâdın Beyân Eder]	51
Sâlik Âdâb-ı Tarikata Riâyet Etmesi Beyânındadır	52
Meşâyihî Ziyâret Âdâbın Beyân Eder	56
Azizlerin ve Fukarânın Kelimâtların Beyân Eder	59
Âdâb-ı Taâm ve Sofra Beyânındadır	61
[Şeyhin Seyrüsülûk Sürecini Ta'kibi Beyânındadır]	65

Âdâb-ı Halvet Beyânındadır -----	66
Hulefâyâ Lâzım Olanları Beyân Eder -----	68
Hulefâ Şeyhini Ziyâret Âdâbı Beyânındadır -----	70
Fukarâyâ Biât Âdâbın Beyân Eder -----	103
Ahvâl-ı Halveti Beyân Eder -----	107
Azizler Hulefâsın Gönderdikte Şeyhi Ziyâret Âdâbın Beyân Eder -----	112
[Ek: Muhtasar <i>Risâletü'n-Nürîyye</i> ve Tercümesi] -----	118

İKİNCİ BÖLÜM

MANZÛM TARİKATNÂME:

İNCELEME-TENKİTLİ METİN

1. Eserin Telif Sebebi -----	127
2. Eserin İsmi -----	129
3. Eserin İçeriği -----	130
4. Eserin Üslûbu -----	133
5. Tenkitli Metinde Kullanılan Nüshalar -----	134
5.1. «SK»: Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, No. 0156	135
5.2. «İÜ»: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, No. 6383 -----	135
5.3. «KÇ»: Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi -----	136
6. Tenkitli Metinde Takip Edilen İlkeler -----	136
7. Nüshalardan Örnekler -----	138
8. Tenkitli Metin -----	144
Manzûm Tarikatnâme -----	144
[Giriş] -----	144
Der Beyân-ı Silsile-i Bayrâmiyye -----	146
Der Beyân-ı Selsile-i Halvetiyye -----	150
Der Beyân-ı Sekke-i Dervîşân -----	152
Vak'a Der Zaman-ı Hazret-i Pîr (Kuddise Sırruhu) -----	153
Beyt-i Hazret-i Pîr -----	153
Der Beyân-ı Ahvâl-i Hilâfet -----	153
Der Temsilât -----	155
Der Beyân-ı Hizmet-i Şeyh ve Hurde-i Tarîk -----	155

Der Makâlât-ı Meşâyah -----	164
Lisân-ı Sûfiyyûn -----	164
Fî-Beyân-ı Âdâbi'l-Halvet -----	167
Pend-ı Halife -----	169
Hâtime-ı Kitâb -----	171

KAYNAKÇA -----	173
LÜGATÇE -----	177
İSİM / ESER DİZİNİ -----	182
ÂYET DİZİNİ -----	185
HADİS DİZİNİ -----	186
SÖZ DİZİNİ -----	187

KISALTMALAR

(a.s.)	: Aleyhi's-Selâm
â.h.t.	: <i>Âdâb-ı Hurde-i Tarikat</i>
bk.	: Bakınız
(c.c.)	: Celle Celâluhu
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
H.z.	: Hazret-i
H.zr.	: Hazırlayan
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
m.t.	: <i>Manzûm Tarikatnâme</i>
no.	: Numara
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm Tarihi
(r.a.)	: Radiyallahu anhu
(s.a.v.)	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik Eden
ts.	: Tarihsiz

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1	: <i>Âdâb-ı Hurde-i Tarikat ve Manzûm Tarikatnâme'nin İçerik Bakımından Mukayesesi</i> -----	128
Tablo 2	: Âyet Dizini -----	185
Tablo 3	: Hadis Dizini -----	187
Tablo 4	: Söz Dizini -----	189

ÖN SÖZ

VI/XII. yüzyıl Tasavvuf tarihi açısından kurumsallaşmanın başladığı ve büyük tarikatların teşekkül ettiği bir döneme denk gelmektedir. Bu dönemden sonra tekkeler tasavvufun eğitim kurumları haline gelmiş ve *sâlik* denilen hakikat yolcusu, tekkede bir *mürşid*’in gözetimi altında *seyrüsülûk*’unu tamamlayıp kemale ulaşmaya çalışmıştır. Bu durum tekkenin genel yapısı ve işleyişine yönelik bir takım kuralların konulmasını zorunlu kılmıştır. Böylece hem tekkede istikrar sağlanmış hem de seyrüsülûk süreci istenen seviye ve sürede tamamlanmış olacaktır. Bu kurallar her ne kadar bütün tarikatlarda ana hatlarıyla birbirleriyle benzerlik arz etse de bir tarikatı diğerinden ayıran yönler de olmuştur. Tarikatların âdâb ve erkânını oluşturan bu kurallar, “âdâbü’s-sûfiyye, âdâbü’l-müridîn, tarikatnâme, hurde-i tarîk, usûl-i tarîkat, erkânâme, mi’yâr-ı tarîkat” gibi isimler altında ele alınmış ve bu alanda önemli bir literatür oluşmuştur.

Çalışmamızın konusu olan Bolulu Himmet Efendi (ö. 1095/1684), *âdâb-ı sûfiyyeye* dair eserlerin kemâle eriştiği bir dönemde yaşamış ve *Âdâb-ı Hurde-i Tarîkat* ile *Manzûm Tarikatnâme* isimli iki kıymetli eseriyle literatüre önemli katkılarda bulunmuştur. Bu iki güzide eser, genelde *âdâb-ı sûfiyye* literatürü özelde kendisine nisbet edilen ve Bayramiyye’nin yaklaşık üç asır boyunca İstanbul’daki temsilcisi olan Himmetiyye’nin âdâb ve erkânının anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

Çalışmamız giriş, iki bölüm ve eklerden oluşmaktadır. Girişte Bayramiyye tarikatı kol ve şubeleriyle birlikte ele alındı. Daha sonra Himmetiyye’nin Bayramiyye tarikatı açısından hangi konumda yer aldığı, 1925 tekkelerin seddine kadar kim-

ler tarafından idare edildiği ve daha çok hangi tekkelerde faaliyet gösterdiğine değinildi. Ayrıca burada Himmetiyye'ye mensup mutasavvıfların Osmanlı'nın Tasavvuf düşünce ve kültürüne nasıl bir katkı sundukları irdelendi. Birinci bölümde Bolulu Himmet Efendi'nin *Âdâb-ı Hurde-i Tarikatı*, ikinci bölümde ise *Manzûm Tarikatnâmesi* ele alındı. Bu iki bölümde ilk önce söz konusu iki eserin telif sebebi, ismi, içeriği ve üslubu üzerinde duruldu. Daha sonra iki eserin Türkiye'nin farklı kütüphanelerinde bulunan çeşitli nüshalarının bilgilerine yer verildi ve bunlar değerlendirmeye tabi tutuldu. Ardından iki eserin tenkitli metnine yer verildi. Tenkitli metinlerine yer verilen eserlerin araştırmacılar tarafından kullanımını kolaylaştırmak için çalışmanın sonuna lügat, isim/eser dizini, âyet dizini, hadis dizini ve söz dizini eklendi.

Son olarak yaptığı öneri ve eleştirilerle çalışmanın son şeklini almasında büyük katkı sağlayan kıymetli hocam Mesut Yiğit'e çok teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte gösterdikleri sabırla bana maddi ve manevi olarak destek sağlayan -başta anne ve babam olmak üzere- kıymetli aileme ve Nur Hanım'a müteşekkirim. Elinizdeki çalışma Osmanlı'nın Tasavvuf düşüncesi ve kültürü hakkında bir boşluğu dolduracaksa bu beni bahtiyar edecektir.

Gayret bizden, muvaffakiyetler Allah'tandır.

Emrah Baş

Muş 2021